

Spis treści

<i>Wstęp</i>	9
--------------------	---

Część I

Kształcenie uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim – zagadnienia ogólne

Monika Gołubiew-Konieczna

Edukacja uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w świetle aktualnych przepisów prawa oświatowego.....	15
--	----

Wprowadzenie • Orzekanie o potrzebie kształcenia specjalnego jako problem diagnostyczno-decyzyjny • Organizacja kształcenia jako odpowiedź na różne predyspozycje i potrzeby rozwojowe uczniów upośledzonych umysłowo • Dostosowanie programów nauczania i wymagań edukacyjnych jako forma realizacji zindywidualizowanego procesu kształcenia • Edukacja na poziomie ponadgimnazjalnym jako problem zapewnienia równości w dostępie do wykształcenia • Zakończenie • Bibliografia • Wykaz aktów prawnych

Sławomira Sadowska

W stronę innego spojrzenia na szkołę jako miejsce edukacji i rozwoju ucznia z niepełnosprawnością intelektualną. Potencjalne możliwości środowiskowe związane z typem szkoły	29
--	----

Wprowadzenie • Odsłona pierwsza: aspekt przestrzenno-fizyczny środowiska szkoły • Odsłona druga: miejsce w przestrzeni klasy, złożoność i bogactwo środowiska klasy • Odsłona trzecia: środowisko społeczne szkoły i klasy • Zakończenie • Bibliografia

Sławomira Sadowska

Kształcenie umiejętności kluczowych jako zadanie szkoły.....	47
--	----

Wprowadzenie • Dlaczego kształcić umiejętności kluczowe? • Co wynika z analizy podstawy programowej? • O odpowiedzialności za kształcenie umiejętności kluczowych w opiniach nauczycieli szkół ogólnodostępnych i specjalnych • O możliwych zakłóceniach realizacji zadań w szkole • Podsumowanie • Bibliografia

Karolina Latopolska

Metody nauczania wykorzystywane przez nauczycieli szkół ogólnodostępnych i specjalnych w zakresie kształcenia wybranych umiejętności kluczowych 59

Wprowadzenie • Metodyczne wskazówki dotyczące kształcenia umiejętności kluczowych • Przedmiot i metoda badań • Wykorzystywanie metod w kształceniu wybranych umiejętności kluczowych • Deklarowana znajomość metod dydaktycznych a ich wykorzystanie • Podsumowanie • Bibliografia

Część II

W kręgu edukacji polonistycznej

Katarzyna Parys

Nauka czytania i pisania uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim – przeszłość i terażniejszość..... 75

Wstęp • Analityczno-syntetyczna metoda nauki czytania i pisania z odmianą sylabową Michała Wawrzynowskiego • Analityczno-syntetyczna metoda nauki czytania i pisania z uwzględnieniem czytania i pisania bez znajomości liter – propozycja Kazimierza Kirejczyka • Analityczno-syntetyczna metoda nauki czytania i pisania z uwzględnieniem czytania i pisania bez znajomości liter – propozycja Krystyny Łubkowskiej i Stefanii Kirejczykowej • Analityczno-syntetyczna metoda nauki czytania i pisania z odmianą literowo-sylabową Heleny Serożyńskiej • Sposoby nauki czytania i pisania uczniów z niepełnosprawnością intelektualną – synteza • Podręcznik w procesie kształcenia uczniów z niepełnosprawnością intelektualną • Nauka czytania i pisania uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w świetle współczesnych programów nauczania • Zakończenie • Bibliografia

Elwira Adaszak

Oczekiwane a rzeczywiste osiągnięcia uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim w zakresie umiejętności pisania po pierwszym etapie edukacyjnym 109

Analiza programów. Treści i przewidywane osiągnięcia w zakresie pisania na pierwszym etapie edukacyjnym • Przedmiot i metoda badań • Poprawność ortograficzna i graficzna pisma uczniów klasy czwartej w próbie przepisywania • Poprawność ortograficzna i graficzna pisma uczniów klasy czwartej w próbie pisania z pamięci • Poprawność ortograficzna i graficzna pisma uczniów klasy czwartej w próbie pisania ze słuchu • Wnioski z badań • Bibliografia

Sławomira Sadowska

Uczeń z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim w szkolnej sytuacji komunikacyjnej. O realizacji zadań wspomaganie rozwoju umiejętności mówienia i pisania 127

Wprowadzenie • Rozwijanie umiejętności mówienia ucznia z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim w założeniach programowych • Możliwości i ograniczenia rozwoju umiejętności mówienia ucznia w perspektywie analizy szkolnej sytuacji komunikacyjnej • Rozwijanie umiejętności pisania ucznia z nie-

pełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim w założeniach programowych •
Inne edukacyjne konteksty rozwoju umiejętności pisania ucznia z niepełnosprawnością intelektualną • Zakończenie • Bibliografia

Lucyna Bleszyńska

Zasób słownictwa uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim klas gimnazjalnych – diagnoza i propozycje rozwiązania problemu 153
Identyfikacja problemu • Badania własne nad zasobem słownictwa uczniów •
Kształcenie sprawności językowej na zajęciach edukacyjnych z języka polskiego – program działań naprawczych • Implikacje dla edukacji • Bibliografia

Część III

W kręgu edukacji matematycznej

Sławomira Sadowska

Drogi (i bezdroża) nauczania matematyki uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim 165
Wprowadzenie • Analiza programów w zreformowanej szkole. Czy zmiana oznacza postęp? • Postulaty organizowania aktywnego i świadomego procesu uczenia się matematyki przez ucznia a praktyczne rozwiązania metodyczne • Szanse i niepokoje związane z edukacją matematyczną na etapie kształcenia zintegrowanego • Zakończenie • Bibliografia

Grażyna Kamińska

Uczenie się matematyki przez uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim aktywizowane osobistą motywacją 189
Wprowadzenie • „Jedyny rodzaj wiedzy, jaki znacząco wpływa na zachowanie, to wiedza samodzielnie odkryta i samodzielnie zawłaszczona” • „Uczący się oczekuje, że dzięki temu, czego się nauczy, będzie umiał zrobić coś określonego” • „Jeżeli cele pracy zaspokajają osobiste potrzeby (ciekawość, kompetencja), to ludzie będą wewnątrznie motywowani do dobrej pracy” • Zakończenie • Bibliografia

Elżbieta M. Jurzysta

Koncepcja „Dziecięcej matematyki” i jej przydatność w pracy z uczniem z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim 203
Wstęp • „Dziecięca matematyka” – podstawy budowania koncepcji i jej kluczowe elementy metodyczne • O możliwościach wykorzystania „Dziecięcej matematyki” w szkole specjalnej • Zakończenie • Bibliografia

Grażyna Kamińska

Zastosowanie metody czynnościowej w kształceniu niektórych kompetencji matematycznych w szkole zawodowej dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim 217
Wprowadzenie • Przykład pierwszy: Obliczanie pola prostokąta • Przykład drugi: Dodawanie liczb dodatnich i ujemnych • Zakończenie • Bibliografia

Krzysztof Stronikowski

Pomoc nauczycieli i innych dorosłych w rozwiązywaniu zadań z treścią przez dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim.....	233
Znaczenie nauczania matematyki dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną • O rozwiązywaniu zadań z treścią i ich roli • Przedmiot i metoda badań • Rozwiązywanie zadań z treścią w diadzie: dorosły niebędący nauczycielem – dziecko z niepełnosprawnością intelektualną • Nauczycielskie sposoby rozwiązywania zadań z treścią z zespołem uczniów • Podsumowanie • Bibliografia	

Część IV

O wspomaganie rozwoju dziecka – wybrane propozycje terapii i rehabilitacji

Jacek Bleszyński

Wspomaganie rozwoju dziecka z niepełnosprawnością intelektualną – przegląd wybranych metod	253
Wprowadzenie • Rodzaje i formy terapii pedagogicznej • Wybrane przykłady metod wykorzystywanych w pracy terapeutycznej • Zakończenie • Bibliografia	

Izabela Bieńkowska

Przeżycie estetyczne i twórczość – konieczne wymiary w rehabilitacji uczniów z niepełnosprawnością intelektualną	269
Wprowadzenie • Tworzenie przestrzeni poliestetycznej jako pomoc w odblokowaniu twórczych dyspozycji dziecka niepełnosprawnego • Wychowanie przez sztukę i twórczość – kontekst terapeutyczny • Zakończenie • Bibliografia	

Milena Kijewska

O możliwościach usprawniania pamięci dzieci z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim	281
Czym jest pamięć? • Właściwości pamięci dziecka z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim • Jak można polepszyć pamięć? – przegląd wybranych metod • Propozycje zabaw wykorzystujących mnemotechniki • Zakończenie • Bibliografia	

s. Teresa Ziober

Wspomaganie procesu usprawniania funkcji percepcyjno-motorycznych na lekcjach religii.....	289
Wprowadzenie • Propozycje pracy terapeutycznej i rehabilitacyjnej w nauczaniu religii • Podsumowanie • Bibliografia	

Wstęp

Nauczanie to obszar niezwykle interesujący dla dociekań badawczych i pełen zagadek (sytuacji problemowych, sytuacji otwartych) dla osób zaangażowanych w proces dydaktyczno-wychowawczy. Gdy uświadomimy sobie, że proces nauczania jest silnie związany z systemową organizacją instytucji, przeniknięty pewną instytucjonalną tradycją, organizowany zgodnie z narzucanymi z zewnątrz standardami, to nietrudno przewidzieć, że często nauczycielom, jako organizatorom tego procesu, towarzyszy rozdarcie pomiędzy narzuconymi z góry rozwiązaniami a indywidualnym rozumieniem sytuacji nauczania. Podjęcie analizy krytycznej, demaskującej pedagogiczną iluzoryczność oraz wskazującej pozorną pewnych działań pomaga odnajdować właściwą drogę w procesie kształcenia. Krytyczne i systematyczne stawianie pytań dotyczących własnej pracy sprawia, że rozumienie sytuacji jest głębokie, a działanie w procesie kształcenia jest służbą człowiekowi.

Podobnie jak zadaniem wychowania i kształcenia jest służba człowiekowi, tak i zadaniem badań pedagogicznych i prac pogładowych jest owa „służba”. Mam nadzieję, że oddana do rąk Czytelnika książka, obejmująca prace badawcze i pogładowe ogniskujące się wokół spraw uczenia się i nauczania uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, pozwoli na takie działania, u których podstaw będzie wartość etyczna – służba człowiekowi z niepełnosprawnością intelektualną.

Pragnieniu przedstawienia niniejszej publikacji towarzyszyła intencja krytycznego myślenia i stawiania wyzwań temu, co „dane” i co „z góry założone”. Stąd też poszukiwania autorów zamieszczonych tekstów respektują zasadę stawiania pytań, rewidowania tez oraz aktualizowania sensu zobowiązań i możliwości szkoły, a także oczekiwań uczniów, rodziców, nauczycieli oraz państwa wobec niej. Tworzeniu tej książki przyświecało także założenie, aby miała ona charakter naukowy, przedstawiała propozycje roz-

wiązań oparte na twierdzeniach możliwie pewnych, jasnych, ściśle sformułowanych, a nade wszystko, by uwzględniała analizy i oceny wielu zagadnień nauczania uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim w obowiązującym aktualnie w Polsce systemie kształcenia.

Zaprosiłam do tego przedsięwzięcia pracowników naukowych i nauczycieli otwartych w swych postawach poznawczych, refleksyjnych wobec codziennych oczywistości szkolnych. Teksty zostały rozmieszczone w czterech częściach.

Część pierwsza stanowi obszar problemów ogólnych związanych z kształceniem uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim. Obok rozważań o edukacji uczniów w świetle przepisów prawa oświatowego odnajdujemy tu między innymi poszukiwania ukrytych funkcji środowiska fizycznego oraz społecznego szkoły i klasy. Analiza istniejących w środowisku szkoły (ogólnodostępnej, integracyjnej, specjalnej) zasobów istotnych dla zaspokajania potrzeb uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim pozwala poddać w wątpliwość mityczne podejście władz oświatowych, że każda szkoła może być dobrym miejscem rozwoju ucznia z niepełnosprawnością intelektualną. Wśród przedstawionych treści Czytelnik znajdzie też dwa teksty o kształceniu umiejętności kluczowych. Interpretacja zadań stojących przed nauczycielem oraz analiza szkolnej rzeczywistości ujawnia, że działania nauczycieli – mimo szlachetnych intencji – przypominają często błądzenie w ciemnym lesie.

Część druga obejmuje teksty skoncentrowane wokół edukacji polonistycznej. Akcent został położony w niej na naukę czytania, pisania i mówienia na różnych etapach edukacyjnych. Pierwszy tekst to systematyczny, a jednocześnie krytyczny przegląd metod nauki czytania i pisania na pierwszym etapie edukacyjnym. Kolejne – to analizy, wyniki badań odnoszące się do nauki pisania i mówienia na drugim i trzecim etapie edukacyjnym. Gruntowny przegląd propozycji programowych, przedstawienie wyników badań nad umiejętnościami mówienia i pisania uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim, mogą być źródłem refleksji nad mechanizmami hamującymi rozwój dziecka i wyzwolenia niezależności intelektualnej nauczycieli. Odślonięcie wprost słabości szkoły, krytyczna refleksja nad metodycznym podejściem zmierza w sposób oczywisty do wysuwania argumentów, by uczyć inaczej.

Część trzecia poświęcona jest w całości edukacji matematycznej. Odnajdujemy w niej konfrontowanie szkolnej rzeczywistości edukacyjnej z modelem nauczania matematyki, jak i propozycje praktyczne respektujące metodę czynnościowego nauczania matematyki. Treścią jednego z tekstów jest przedstawienie koncepcji edukacji matematycznej i wspomagania rozwoju umysłowego

wego dzieci pełnosprawnych w wieku przedszkolnym oraz dzieci starszych wolniej rozwijających się. Zachęta do wykorzystania tej koncepcji w pracy z uczniami z niepełnosprawnością intelektualną na etapie edukacji wczesnoszkolnej zmierza ku wzbogaceniu modelu dydaktyki dzisiejszej szkoły. Część tę zamyka praca badawcza odnosząca się do organizowania czynności dziecka podczas rozwiązywania zadań z treścią. Zestawienie nauczycielskich i nienauczycielskich sposobów pracy z dzieckiem odsłania rzeczywistość edukacyjną, pozwala dostrzec, jaką wartość mają mądrze prowadzone ćwiczenia w rozwiązywaniu zadań z treścią.

Ostatni obszar problemowy książki – propozycje wspomagania rozwoju dziecka z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim – stanowi treść części czwartej. Spoiwem łączącym teksty jest ich ponadprzedmiotowy charakter. Wiążą się one przede wszystkim z wypełnianiem funkcji terapeutycznej i rehabilitacyjnej szkoły, dopełniając ustalenia i propozycje działań przedstawione wcześniej.

Kształcenie uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim może i powinno zmienić się w wielu wymiarach. Książkę tę polecam Czytelnikowi, który chce podjąć wysiłek zgłębienia nauczycielskiej aktywności i nie szuka jedynie gotowych wzorów postępowania. Mam nadzieję, że próba odejścia od oferty rozwiązań, które osadzone są w instrumentalnej technologii kształcenia, spodoba się nie tylko niezależnym intelektualnie, świadomym sensu swych działań nauczycielom. Szczególnie rekomenduję tę pracę studentom – przyszłym adeptom pedagogiki.

Pragnę podziękować Autorom tekstów za głębokie zaangażowanie intelektualne, a recenzentom – Panu Prof. dr. hab. Władysławowi Dykcikowi oraz Panu Prof. dr. hab. Amadeuszowi Krause – za sugestie i uwagi, które wpłynęły na ostateczny kształt publikacji.

Sławomira Sadowska